

ÇITIR ÇITIR FELSEFE KİTAP SERİSİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Burçin CANBAZ¹, Aysin KAPLAN SAYI²

* “Bu makale, ikinci yazar danışmanlığında yürütülen ve birinci yazar tarafından hazırlanan Çıtır Çıtır Felsefe Kitap Serisinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.”

1 Uzman, Bahçeşehir Üniversitesi, YEGAM, burcin.canbaz@yegam.bau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9760-303X.

2 Dr. Öğretim Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Üstün Yeteneklilerin Eğitimi, aysinkaplansayi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8186-4593.

Geliş Tarihi: 17.06.2021 Kabul Tarihi: 22.11.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.953935

Öz: Günümüz eğitim felsefesinin hedeflerinin başında 21.yüzyıl becerileri ile donatılmış bireyler yetiştirmek vardır. Bu bağlamda son dönemde temel hedefi eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek olan çocuklar için felsefe programlarındaki artış, programlarda kullanılan materyallerin eleştirel düşünme becerileri açısından incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda, çalışmada Türkiye’de 2006 yılından beri basılan ve sosyal yönden kabul gördüğü düşünülen Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisindeki en çok basıma ulaşan 3 kitap ile en az basıma sahip olan 3 kitap Paul, Binker, Martin ve Adamson’ın (1989) modellediği 35 farklı boyuttan oluşan eleştirel düşünme stratejisine göre incelenmiştir. Çalışmada nitel yaklaşımlardan birisi olan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri betimsel analiz yöntemi ile elde edilmiştir. Bu doğrultuda Çıtır Çıtır Felsefe serisi içinde incelenen kitapların eleştirel düşünme becerilerini geliştirme hedefini gerçekleştirebilecek kaynaklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: çocuklar için felsefe, P4C, eleştirel düşünme becerileri, eleştirel düşünme stratejileri

EXAMINING THE CRUNCHY PHILOSOPHY BOOK SERIES IN TERMS OF CRITICAL THINKING SKILLS

Abstract:

Raising children equipped with 21st century skills is one of the primary goals of today's educational philosophy. In this context, the increase in philosophy programs for children that the main goal is to develop critical thinking skills has led to the need to examine the materials used in the programs. Along with these need, the six books published from 2006 and admitted socially examined in terms 35 critical thinking skills by Paul et. al. (1989) and his colleagues. These are the three the most published books in the philosophy book series and the three with the least number of publications. The case study method, which is one of the qualitative approaches, is used in the study. The data of the study are obtained by descriptive analysis method. It was concluded that the books examined in the Crunchy Philosophy series are resources that can achieve the goal of developing critical thinking skills.

Keywords: philosophy for children, P4C, critical thinking skills, critical thinking strategies

Giriş

Çağdaş dünyadaki hızlı değişim, bireylerin düşünme becerilerini geliştirmesini zorunluluk hâline getirmiştir (Akınoğlu, 2001). Teknolojinin ilerlemesi ile gelişen yeni bilgi toplumu karşılaştığı bilgileri ayrıştırabilen, bilgiye körü körüne inanmayıp onu sorgulayabilen ve kendi kendine karar alabilen bireyler talep etmektedir (Eğmir ve Ocak, 2016). Bunları yapabilen bireylerin ortak özelliklerinden biri ise eleştirel düşünür olmalarıdır. Eleştirel düşünme; herhangi bir konu, içerik ya da problem hakkında düşünürün düşünmesinin kalitesini becerikli bir şekilde analiz ederek, değerlendirerek ve yeniden düzenleyerek geliştirdiği düşünme biçimidir (Paul ve Elder, 2016). Eleştirel düşünme kavramı; bireyin ne düşündüğünden ziyade nasıl düşündüğünün araştırılması ile ortaya çıkmıştır (Bayrak, 2014). Eğitim sistemi içinde eleştirel düşünmenin öğrenciye kazandırılmasının yolu felsefeye uzanmaktadır (Akarsu, 1998; Platon, 2007). Felsefi düşünce; eleştirmeye, sorgulamaya ve araştırmaya dayalı olduğu için aynı zamanda eleştirel bir düşüncedir (Cevizci, 2010; Veysal, 2009). Bu noktada felsefe ve eleştirel düşünme arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu sebeple eleştirel düşünme felsefe kapsamında ele alınmalıdır çünkü felsefe, düşünmenin kuralları ve insan düşüncesi ile yansız bir dünya görüşü oluşturmaya çalışır (Akınoğlu, 2001).

Düşünen her varlık felsefe yapabilir (Göçmen, 2016). Özellikle çocuklar doğuştan getirdikleri doğal merak duyguları ile filozof özellikleri gösterirler. Çocukların ilerleyen zamanlarda daha eleştirel ve etkin düşünebilen kişilere dönüşümleri sadece doğalarında bulunan merak ve keşfetme arzusunun felsefe ile bütünleşmesine bağlıdır (Lipman, 2003). Gelişen ve dönüşen dünyada eğitimin hedefleri arasında çocuklara 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak vardır (Hamarat, 2019). Bu becerilerden eleştirel düşünme, yaratıcılık, işbirlikli öğrenme ve problem çözme öne çıkmaktadır (Murat, 2018). Çocuğun eleştirel düşünme bakış açısını kazanmasının yolu; çocuğa felsefe dersini küçük yaşlardan itibaren vermek ile mümkün olabilir. 1970’li yıllarda Amerikalı filozof Matthews Lipman *Philosophy for children- P4C* olarak adlandırılan “Çocuklar İçin Felsefe” programını, çocukların düşünme kapasitelerini arttırmayı kolaylaştırmak için okullarda kullanılan bir pedagoji olarak tanımlar (Lipman, 2003).

P4C temelde, çocuklara neyi düşüneceklerini değil nasıl düşüneceklerini öğretmeye çalışarak düşünme eğitimi vermeyi amaçlamaktadır (Gür, 2011). P4C; akıl yürütme ve yargılama yeterliliğine sahip öğrenci yetiştirme amacı için eğitime uygulanan bir felsefedir (Lipman, 2010; akt. Karasu, 2018). P4C’nin en önemli kazanımları; çocuğu felsefe ile tanıştırmak çocuğun eleştirel düşünme becerisini, sorgulama düzeyini ve yaratıcılığını arttırmaktır. Oluşturulan kaynakların da bu becerilere uygun şekilde düzenlenmesi gerekir. Bundan yola çıkarak yapılan araştırmanın ana problemi; P4C materyali olarak kullanılan ve hedefi eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek olan “Çıtır Çıtır Felsefe” serisi kitaplarının eleştirel düşünme becerilerini içerip içermediğini, içeriyorsa ne düzeyde içerdiğini incelemektir.

Türk Eğitim Sistemi içerisinde 2006 yılından itibaren ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde düşünme eğitimi dersi seçmeli olarak; ortaöğretimde ise felsefe dersi 10. sınıfta 2 saat ve 11. sınıfta 2 saat olmak üzere müfredatta yer almaktadır (MEB, 2018). Bu derslerin amaçları arasında; öğrencilerin sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi sayılmaktadır (Çarkıt, 2019). Fakat müfredatta seçmeli olarak yer alan düşünme eğitimi dersi devlet okullarında yok denecek kadar azdır (Çotuksöken ve Tepe, 2013; Sönmez, 2016). Ayrıca, ders içeriklerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi desteklemesi diğer önemli noktadır. Çarkıt’ın (2019) düşünme eğitimi dersinin içeriği ile ilgili yapmış olduğu araştırmaya göre; 7 ve 8. sınıf düzeylerinde işlenen kitapların üçer temasında eleştirel düşünme becerilerine ilişkin kazanımlara yer verilmediği sonucuna varılmıştır. Ülkemizin aldığı PISA sonuçları bu durumu desteklemektedir (Döş ve Atalmış, 2016; Taş, Arıcı, Ozarkan ve Özgürlük, 2016). Türkiye’deki öğrencilerin önemli bir kısmının temel becerilerden yoksun ve eleştiri ile sorgulamada zayıf oldukları düşünülmektedir (Duran, 2019; Yiğit, 2017). P4C programları düşünme üzerine inşa edilmiştir. Çocukların uygulama yapmadan yalnızca anlatılanlardan yola çıkarak öğrenmelerini reddeder. Çocuğun öğrenebilmesi için analiz etmesi, sorgulaması, yorum yapması ve ilişki kurması gerekir (Demirtaş, Karadağ ve Gülenç, 2018).

Türkiye’de P4C eğitimine bakıldığında sabit bir müfredat ya da materyale sahip olmadığı görülmektedir. Türkiye’de P4C eğiticinin eğitimi programları ve çocuk atöl-

yeleri yaygınlaşmış; bununla birlikte bu derslerde kullanılacak kaynakların sayısı geçmiş yıllara göre artış göstermiş fakat hâlâ yeterli sayıya ulaşmamıştır. Alan yazın incelendiğinde kullanılan kaynakların içeriğine ilişkin yapılmış bilimsel araştırmalara ise rastlanmamaktadır. P4C çocuğun düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflerken bu hedef için kullanılacak kaynakların hedefe ne kadar hizmet ettiği merak konusudur. Bu merakın giderilmesi ve eleştirel düşünme becerisinin gelişiminin felsefe ile bağlantısının anlaşılması açısından yapılan çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazında çocuk felsefesi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, Küçük Prens kitabının 1940'lı yıllarda yazılmış bir kitap olmasına rağmen okuyucunun sorgulama becerisini geliştirdiği ve çocuk felsefesi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir (Çelebi, 2017). Yaralı (2020) ise Leo Lionni'ye ait dört resimli çocuk kitabını çocuklarla felsefe kapsamında incelemiş; bu kitapların metafizik; toplumsal ve siyaset felsefesi, zihin felsefesi, etik öğretimi konularında uyarıcı metinler olarak kullanılacağı belirtilmiştir. Aslan (2020) Çıtır Çıtır Felsefe serisinden kitapların da bulunduğu çocuklar için felsefe konusunda yazılmış çocuk edebiyatı kitaplarını incelemesi sonucunda kitaplarda Jackson konseptinde yer alan 22 beceriden yalnızca felsefi düşünme ana başlığı altındaki dil felsefesi becerisinin yer almadığı sonucuna varmıştır. Sağlam (2020), Mustafa Ruhi'nin çocuk şiirlerini felsefi ve estetik yönden inceleyerek felsefi çocuk şiirlerinin çocukların eleştirel düşünme gelişimlerine olumlu katkıları olduğu sonucuna varmıştır. Akdemir (2019) ise Çıtır Çıtır Felsefe kitaplarını değerler eğitiminde kullandığı bir araştırma yapmış ve kitapların değerler eğitimi öğretiminde öğrencilere olumlu katkılar sağladığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan P4C eğitiminde kullanılan ve temel hedeflerinden birisi eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi olan çocuk kitaplarının Paul vd.'nin (1989) eleştirel düşünme becerileri açısından bir incelemesi yapılmamıştır.

Alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde, P4C ile ilgili kitapların genellikle felsefe ve değerler eğitimi çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Kitapları, çocuklarla felsefe veya eleştirel düşünme açısından inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya (Aslan, 2020; Sağlam, 2020; Yaralı, 2020) ulaşılmıştır. Bununla birlikte Türkiye'de P4C uygulamalarında sıklıkla kullanılan ve 32. kitabı basılmış olan Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisi daha önce eleştirel düşünme becerileri yönünden incelenmemiştir. Çalışmanın alanındaki bu boşluğu dolduracağı; felsefe, P4C ve eleştirel düşünme alanlarında akademik çalışmalar yapanlar ile P4C uygulayıcısı öğretmenlere, P4C kitapları ile ilgilenen okuyuculara, ebeveynlere ve çocukların düşünme gelişimleri açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın temel amacı; çocuklar için yazılmış felsefe kitap serilerinden biri olan Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinin eleştirel düşünme becerileri yönünden bilimsel incelemesini yaparak alan yazına bu noktada katkı sağlayabilmektir. Araştırma soruları aşağıda yer almaktadır:

1. Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde incelenen 6 kitap hangi eleştirel düşünme becerilerini içermektedir?

2. Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde incelenen 6 kitaptan en çok basıma ulaşan 3 kitap ile en az basımı olan 3 kitapta kullanılan eleştirel düşünme becerilerinin dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı; çocuklar için yazılmış olan “Çıtır Çıtır Felsefe” serisinden 6 adet kitabın eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi destekleyen, Paul vd. (1989) tarafından modellenen duyuşsal ve bilişsel stratejilere göre analizinin yapılarak kitapların hangi becerileri kapsadığının belirlenmesidir. Bu sebeple nitel araştırma deseninin durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmalarında amaç belli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmada kullanılan kitap serisi; Günışığı Kitaplığı’ndan yayımlanan ve 32 adet kitaptan oluşan “Çıtır Çıtır Felsefe” serisi içinden “Adalet ve Haksızlık”, “İyi ve Kötü”, “Doğa ve Kirlilik”, “Hatırlamak ve Unutmak”, “Anlaşmak ve Anlaşmamak” ve “Şans ve Şanssızlık” isimli 6 adet kitap ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiştir. Ölçüt olarak; kitapların çocuklar için felsefe programlarında uygulanıyor olması, kitapların sosyal yönden kabul görmüş olması -2006 yılından beri Türkiye’de yayımlanmakta ve basım sayısı her geçen gün artmaktadır – ve seri içerisinde en fazla baskıya ulaşan kitaplar ile en az baskı yapan kitapların olması göz önünde bulundurulmuştur (gunisigikitapligi, [t.y.]). Veriler doküman incelemesi yoluyla bahsi geçen kitaplar üzerinden toplandığı için “Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar” kapsamına girmemektedir. Bu sebeple kitapların incelenmesine yönelik kitapların Türkiye’deki tercüme ve basım işlemlerini gerçekleştiren Günışığı Kitaplığı’ndan 24/02/2020-897 tarih ve sayı ile izin alınmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri doküman inceleme yöntemi ile toplanmıştır. Seri içerisindeki en çok basıma ulaşan 3 kitap ile en az basıma sahip olan 3 kitap incelenerek Paul vd.’nin (1989) modellediği duyuşsal ve bilişsel stratejilere karşılık gelen örnekler taranmıştır. Alanyazında stratejiler ile ilgili doğrudan Türkçe kaynağa ulaşamadığı için stratejiler, İngilizceden Türkçeye çevrildikten sonra bir İngilizce uzmanından çeviri ile ilgili görüş alınmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Uzman yardımı alınarak veri analizinde kullanılacak tema ve kategoriler Paul vd.’nin (1989) sınıflamasından yola çıkılarak belirlenmiştir. Araştırmacı ile birlikte toplamda dört uzman her bir kitabı toplamda üç kez okuyarak belirlenen tema ve kategorilere göre verileri

analiz etmişlerdir. Araştırmacı dışındaki üç uzmanın özelliği eğitim alanında doktora yapmış olmaları ve eleştirel düşünme üzerine çalışmalarındır. Verilerin analizi sürecinde öncelikle her bir kitap okunmuş konu anlaşılmış; sonrasında kitaplar üçer kez daha okunarak sırasıyla eleştirel düşünme stratejilerinden mikro beceriler, makro beceriler ve duyuşsal becerilere uygun olan cümleler taranarak her bir kitaba ilişkin tablolar oluşturulmuştur. Bu şekilde veri analiz süreci tamamlanmıştır. Her kitap araştırmacılarca analiz edildikten sonra toplantı yapılmış, analizlerin tutarlılığı ele alınarak; farklı kategorize edilen cümleler konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bu sebeple çalışma nitel araştırmaların sağlaması gereken inandırıcılık (Merriam, 2013), aktarılabilirlik, güvenilirlik ve teyit edilebilirlik ölçütlerini (Lincoln ve Guba, 2013) karşılamaktadır. Araştırma verileri temalara göre kodlanarak, betimsel analize tabi tutulmuş; sonuçlar betimsel analiz tablosu, frekans ve yüzdeler olarak sunulmuştur.

Sınırlılıklar

Araştırma “Çıtır Çıtır Felsefe” serisinden yalnızca 6 adet kitap ile sınırlı olup; seçilen kitaplar baskı sayılarına göre belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada veri üçgenlemesinin yapılmaması bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır.

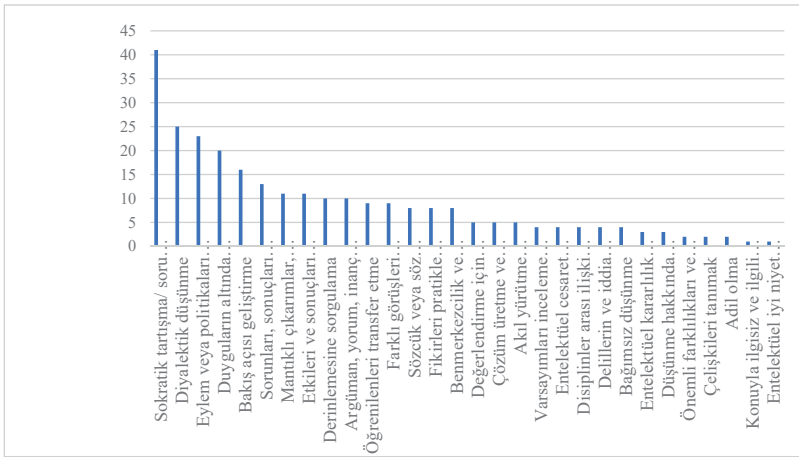
Bulgular

Bu bölümde kitaplara ilişkin bulgular dağılım grafikleri, yüzdeler ve frekans değerleri olarak sunulmaktadır.

Birinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde incelenen 6 kitabın hangi eleştirel düşünme becerilerini içerdiğini gösteren grafik aşağıda sunulmuştur;

Şekil 1. Eleştirel Düşünme Becerileri Dağılım Grafiği



Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde Paul vd.'nin (1989) modellediği eleştirel düşünme becerileri stratejilerine göre incelenen kitaplarda en çok yer verilen ilk üç beceri; Sokratik tartışma/ soru sorma, diyalektik düşünme, eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirmeyken en az yer verilen üç beceri ise adil olma, konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırma ve entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirmek şeklindedir.

İkinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde incelenen 6 kitaptan en çok basıma ulaşan 3 kitap ile en az basımı olan 3 kitapta kullanılan eleştirel düşünme becerilerinin dağılımları yüzdelik ve frekans değerleri aşağıda sunulmaktadır.

Çıtır Çıtır Felsefe Serisinde En Çok Basıma Ulaşan Üç Kitaba Ait Bulgular

Tablo 1. Adalet ve Haksızlık Kitabının Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Sokratik tartışma/ soru sorma	8	16.32
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	6	12.24
Bakış açısı geliştirme	4	8.16
Diyalektik düşünme	3	6.12
Derinlemesine sorgulama	3	6.12
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	3	6.12
Çözüm üretme ve değerlendirme	2	4.08
Argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme ve değerlendirme	2	4.08
Değerlendirme için ölçüt geliştirme	2	4.08
Farklı görüşleri karşılaştırma	1	2.04
Öğrenilenleri transfer etme	1	2.04
Disiplinler arası ilişki kurma	1	2.04
Mikro Beceriler	f	%
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	2	4.08
Fikirleri pratikle karşılaştırma	2	4.08
Düşünme hakkında düşünme; eleştirel kelimeleri kullanma	1	2.04
Varsayımları inceleme ve değerlendirme	1	2.04
Delillerin ve iddia edilen gerçeklerin değerlendirilmesi	1	2.04
Etkileri ve sonuçları keşfetmek	1	2.04
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	1	2.04
Bağımsız düşünme	1	2.04
Benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme	1	2.04
Adil olma	1	2.04
Entelektüel cesaret geliştirme	1	2.04

Adalet ve Haksızlık kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 49 adet bulgu saptanmıştır. Bu basamaklardan makro beceriler teması içinde en yüksek frekans oranı %16.32 ile Sokratik tartışma/ soru sorma, en düşük frekans oranı %2.04 ile disiplinler arası ilişki kurma kategorisidir. Mikro beceriler teması içinde %4.08 frekans oranı ile mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma ve fikirleri pratikle karşılaştırma kategorisi ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Bu temada kalan kategorilerin frekans oranlarının aynı olduğu saptanmıştır. Duyuşsal stratejiler teması altındaki kategorilerin hepsinin frekans dağılımlarının aynı olduğunu sonucuna varılmıştır.

Tablo 2. İyi ve Kötü Kitabının Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Sokratik tartışma/ soru sorma	8	16
Diyalektik düşünme	4	8
Bakış açısı geliştirme	3	6
Sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme	3	6
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	3	6
Derinlemesine sorgulama	3	6
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	2	4
Farklı görüşleri karşılaştırma	2	4
Öğrenilenleri transfer etme	1	2
Mikro Beceriler	f	%
Delillerin ve iddia edilen gerçeklerin değerlendirilmesi	2	4
Fikirleri pratikle karşılaştırma	2	4
Düşünme hakkında düşünme; eleştirel kelimeleri kullanma	2	4
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	1	2
Etkileri ve sonuçları keşfetme	1	2
Önemli farklılıkları ve benzerlikleri belirtme	1	2
Varsayımları inceleme ve değerlendirme	1	2
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyuların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	5	10
Benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme	3	6
Entelektüel kararlılık geliştirmek	1	2
Akıl yürütme konusunda güven geliştirmek	1	2
Entelektüel cesaret geliştirmek	1	2

İyi ve Kötü kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 50 adet bulgu saptanmıştır. Makro beceriler teması altında en fazla %16 frekans oranı ile Sokratik tartışma/ soru sorma, en düşük %2'lik frekans oranıyla öğrenilenleri transfer etme kategorisine ait bulgular elde edilmiştir. Mikro beceriler teması altında %4'lük frekans oranıyla delillerin ve iddia edilen gerçeklerin değerlendirilmesi, fikirleri pratikle karşılaştırma, düşünme hakkında düşünme; eleştirel kelimeleri kullanma kategorileriyken, %2'lik frekans oranıyla mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma, etkileri ve sonuçları keşfetme, önemli farklılıkları ve benzerlikleri belirtme ve varsayımları inceleme ve değerlendirme kategorilerine ait bulgular belirlenmiştir. Duyuşsal stratejiler teması adı altında en yüksek frekans oranıyla %10 duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme ve en düşük frekans oranlarıyla %2 entelektüel kararlılık geliştirmek, akıl yürütme konusunda güven geliştirme ve entelektüel cesaret geliştirme kategorileri ile ilgili bulgular saptanmıştır.

Tablo 3. Doğa ve Kirlilik Kitabının Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Diyalektik düşünme	9	18
Sokratik tartışma/soru sorma	7	14
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	7	14
Bakış açısı geliştirme	4	8
Çözüm üretme ve değerlendirme	2	4
Argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme ve değerlendirme	2	4
Sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme	2	4
Değerlendirme için ölçüt geliştirme değerleri ve standartları netleştirme	2	4
Derinlemesine sorgulama	2	4
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	2	4
Öğrenilenleri transfer etme	1	2
Farklı görüşleri karşılaştırma	1	2
Disiplinler arası ilişki kurma	1	2
Mikro Beceriler	f	%
Etkileri ve sonuçları keşfetmek	2	4
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	2	4
Varsayımları inceleme ve değerlendirme	1	2
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	2	4
Bağımsız düşünme	1	2

Doğa ve Kirlilik kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 50 adet bulgu belirlenmiştir. Makro beceriler teması altında %18 frekans oranıyla en fazla diyalektik düşünce ile ilgili bulgular elde edilirken, en düşük %2 frekans oranıyla öğrenilenleri transfer etme, farklı görüşleri karşılaştırma ve disiplinler arası ilişki kurma kategorilerine ait bulgular elde edilmiştir. Mikro beceriler teması altında elde edilen bulgulardan %4 frekans oranı ile etkileri ve sonuçları keşfetme ve mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma kategorisine aitken, en düşük %2 frekans oranıyla varsayımları inceleme ve değerlendirme kategorisine aittir. Duyuşsal stratejiler temasına göre ise %4 frekans oranı ile duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme ve %2 frekans oran bağımsız düşünme kategorilerinde bulgular tespit edilmiştir.

Çıtır Çıtır Felsefe Serisinde En Az Basıma Sahip Üç Kitaba Ait Bulgular

Tablo 4. Hatırlamak ve Unutmak Kitabının Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Sokratik tartışma/soru sorma	6	12.48
Öğrenilenleri transfer etme	6	12.48
Bakış açısı geliştirme	3	6.24
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	3	6.24
Diyalektik düşünme	2	4.16
Disiplinler arası ilişki kurma	2	4.16
Sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme	2	4.16
Farklı görüşleri karşılaştırma	1	2.08
Derinlemesine sorgulama	1	2.08
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	1	2.08
Mikro Beceriler	f	%
Etkileri ve sonuçları keşfetmek	4	8.32
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	3	6.24
Fikirleri pratikle karşılaştırma	2	4.16
Önemli farklılıkları ve benzerlikleri belirtme	1	2.08
Çelişkileri tanımak	1	2.08
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	6	12.48
Benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme	2	4.16
Akl yürütme konusunda güven geliştirmek	2	4.16

Hatırlamak ve Unutma kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 48 adet bulgu elde edilmiştir. Makro beceriler teması altında elde edilen bulgulardan %12.48'i Sokratik tartışma/ soru sorma ve öğrenilenleri transfer etme kategorisine aitken; %2.08'i farklı görüşleri karşılaştırma, derinlemesine sorguma ve eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme kategorilerine aittir.

Mikro beceriler temasına göre frekans oranı en yüksek %8.32 ile etkileri ve sonuçları keşfetmek kategorisiyen, en düşük frekansa sahip %2.08 ile önemli farklılıkları ve benzerlikleri belirtme ve çelişkileri tanımak kategorilerine ait bulgular belirlenmiştir. Duyuşsal stratejiler temasına ait %12.48 duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme kategorisiyen, %4.16 oranıyla benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme ve akıl yürütme konusunda güven geliştirmek kategorilerine ait bulgular elde edilmiştir.

Tablo 5. Anlaşmak ve Anlaşmamak Kitabının Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Diyalektik düşünme	3	9.66
Sokratik tartışma/soru sorma	3	9.66
Argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme ve değerlendirme	3	9.66
Farklı görüşleri karşılaştırma	2	6.45
Değerlendirme için ölçüt geliştirme, değerleri ve standartları netleştirme	1	3.22
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	1	3.22
Sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme	1	3.22
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	1	3.22
Bakış açısı geliştirme	1	3.22
Mikro Beceriler	f	%
Delillerin ve iddia edilen gerçeklerin değerlendirilmesi	1	3.22
Çelişkileri tanımak	1	3.22
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	1	3.22
Konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırt etmek	1	3.22
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	4	12.90
Entelektüel cesaret geliştirme	2	6.45
Adil olma	1	3.22
Bağımsız düşünme	1	3.22
Entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirmek	1	3.22
Entelektüel kararlılık geliştirmek	1	3.22
Akıl yürütme konusunda güven geliştirmek	1	3.22

Anlaşmak ve Anlaşmamak kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 31 adet bulgu belirlenmiştir. Bunlardan makro beceriler teması altında %9.66'lık frekans oranıyla diyalektik düşünme, Sokratik tartışma/ soru sorma ve argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme kategorilerine ait bulgular elde edilmiştir. En düşük frekans oranı olan %3.22 ile değerlendirme için ölçüt geliştirme, değerleri ve standartları netleştirme, eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme, sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme, sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme ve bakış açısı geliştirme kategorilerine ait bulgular belirlenmiştir.

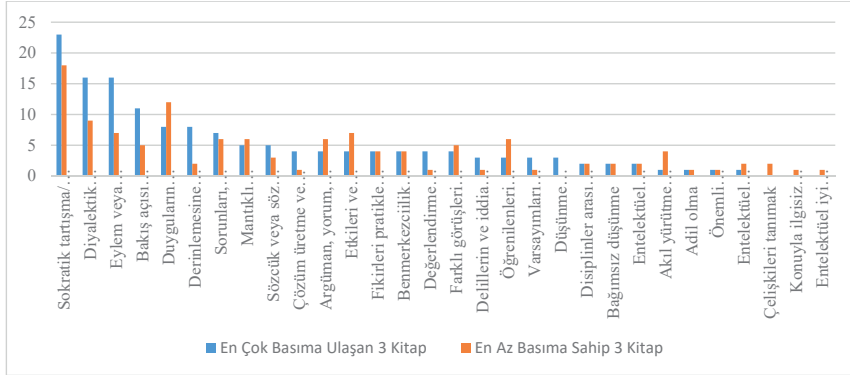
Mikro beceriler teması altında elde edilen bulgular %3.22 oranıyla 4 farklı kategoriye eşit bir şekilde dağıldığı sonucuna varılmıştır. Duyuşsal stratejiler teması altında %12.90 oranıyla en fazla duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme kategorisine ait bulgulara rastlanırken en düşük frekans oranında 5 farklı kategori olduğu saptanmıştır.

Tablo 6. Şans ve Şanssızlık Kitabının Frekans Dağılımı

Makro Beceriler	f	%
Sokratik tartışma/soru sorma	9	20.88
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	5	11.6
Diyalektik düşünme	4	9.28
Argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme ve değerlendirme	3	6.96
Farklı görüşleri karşılaştırma	2	4.64
Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	2	4.64
Derinlemesine sorgulama	1	2.32
Bakış açısı geliştirme	1	2.32
Çözüm üretme ve değerlendirme	1	2.32
Mikro Beceriler	f	%
Etkileri ve sonuçları keşfetmek	3	6.96
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	2	4.64
Fikirleri pratikle karşılaştırma	2	4.64
Varsayımları inceleme ve değerlendirme	1	2.32
Duyuşsal Stratejiler	f	%
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	2	4.64
Benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme	2	4.64
Entelektüel kararlılık geliştirme	1	2.32
Akıl yürütme konusunda güven geliştirmek	1	2.32
Bağımsız düşünme	1	2.32

Şans ve Şanssızlık kitabında bilişsel ve duyuşsal stratejiler ile ilgili toplamda 43 adet bulgu saptanmıştır. Makro beceriler teması altında en yüksek frekans oranına sahip kategori; %20.88 ile Sokratik tartışma/ soru sormadır. %2.32 frekans oranıyla derinlemesine sorgulama, bakış açısı geliştirme ve çözüm üretme ve değerlendirme kategorileri ise en düşük frekans oranına sahip kategoriler olmuştur. Mikro beceriler teması içinde %6.96 frekans oranıyla etkileri ve sonuçları keşfetmek kategorisi ait; %2.32 frekans oranıyla varsayımları inceleme ve değerlendirme kategorisine ait bulgular tespit edilmiştir. Duyuşsal stratejiler teması altında elde edilen bulgulardan %4.64 oranında duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme ve benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme; %2.32 oranında ise entelektüel kararlılık geliştirme, akıl yürütme konusunda güven geliştirmek ve bağımsız düşünme kategorilerine aittir.

Şekil 2. En Çok Basıma Ulaşan ve En Az Basımı Olan Kitaplardaki Eleştirel Düşünme Becerileri Dağılım Grafiği



Şekil 2'de gösterilen en çok basıma ulaşan kitaplardaki eleştirel düşünme becerileri dağılımına göre Sokratik tartışma/ soru sorma, diyalektik düşünme, eylem veya politikaları analiz etme basamakları öne çıkarken; en az basımı olan kitaplarda duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme, Sokratik tartışma/ soru sorma ve diyalektik düşünme becerileri öne çıkmaktadır. Ayrıca grafiğe göre en az basımı olan kitaplarda entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirme, çelişkileri tanıma becerisine ait bulgular elde edilirken en çok basımı olan kitaplarda bu becerilere ait bulgulara rastlanmamaktadır.

Tartışma

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisi içerisinde seçilerek analizi yapılan 6 adet kitapta sık sık eleştirel düşünme becerilerine yer verildiği görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre kitaplarda dağılım oranları en

yüksek olan beceriler; Sokratik tartışma ve diyalektik düşünmedir. Sokratik tartışma, Sokrates'in önceden düzenlenmiş birtakım sorularla karşısındakinin zihninde saklı bulunan doğruları açığa çıkarma ve ona gerçeği buldurma temeline dayanan bir öğretim tekniğidir (Demirel, 2012). Sokratik tartışma ile farklı düşünceler üretilerek farklı bakış açıları kazandırılır ve bu sayede eleştirel düşünme geliştirilebilir (Hüner, 2018). Diyalektik düşünme ise eleştirel düşünebilmenin koşullarından biridir. Düşüncenin derinleşebilmesi diyalektik ile mümkün olmaktadır. TDK'ye göre diyalektik kelime anlamı olarak; gerçekliği ve çelişkileri inceleyen ve bu çelişkileri aşmaya yarayan alternatif yolları aramayı sağlayan akıl yürütme biçimidir (TDK, [t.y.]). Diyalektik düşünme biçimi, içinde karşıt görüşleri barındırabildiği için bireyin kişilik özelliklerine katkı sağlar ve görüş geliştirmesine de yardımcı olur (Akınoğlu, 2003). Çıtır Çıtır Felsefe serisi içinde diyalektik düşünmeye yer verilmesi bu noktada, hem eleştirel düşünme becerilerine hem de çocukların kişilik gelişimlerine olumlu yönde katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Direk (2008) kitabında P4C oturumlarında Sokratik tartışma ve soru sormanın önemi üzerinde dururken aynı zamanda uygulayıcılara bu konuda etkinlik önerileri sunmaktadır. Sokratik tartışma kişilerin eleştirel düşüncelerine, kendilerini doğru ifade edebilmelerine olanak sağlarken Taşdelen'in (2014) de araştırmasında belirttiği gibi Sokratik tartışma "yaşam deneyimlerini de çözümlenmekte"dir. Çünkü Sokratik tartışma/ soru sorma yöntemi ile derinlerdeki düşüncelerin bilinç düzeyine çıkarılması hedeflenmektedir (Karasu, 2018). Sokratik tartışma ve diyalektik düşünme hem felsefenin hem de eleştirel düşünmenin ortak becerileri içinde yer almaktadır. Bu iki beceri sistemli bir sorgulama ve düşünme becerisi kazanmak için gereklidir (Kökten, 2018).

İncelenen kitaplarda en az yer alan beceriler; adil olma, konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırt etmek ve entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirmektir. Bunun sebebi; konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırt etmek becerisinin mikro beceri olması ve bu sebeple üzerinde durulmaya değer bulunmaması, diğer iki becerinin ise duyuşsal beceriler kategorisine ait olduğu için kazandırılması zor beceriler olarak görülmesi olabilir (Arslan ve Tertemiz, 2004; Bacanlı, 2005; Bayülgen, 2021; Sönmez, 2020).

Daha detaylı bir analiz yapıldığında ise; araştırma kapsamında analiz edilen 6 adet kitabın içeriğinde en fazla bilişsel- makro beceriler ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Makro beceriler daha çok değerlendirme yapabilme, çözüm odaklılık, problem çözme, sorgulama, analiz etme, sistematik düşünme, akıl yürütme ve analitik beceriler ile ilgilidir yani tüm bu beceriler örgütlenme ile ilgili becerileri kapsamaktadır (İşlekel, 2008). Bu beceriler aynı zamanda 21. yüzyıl insanında aranan bilişsel özelliklerdir (Karakaş, 2015). 21. yüzyıl becerilerinin kitaplar aracılığı ile çocuklara aktarılması bu becerilere incelenen kitaplarda sıkça yer verilmesinin nedeni olarak gösterilebilir. Alan yazında da Çıtır Çıtır Felsefe kitapları ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, kitapların eleştirel düşünme becerilerini büyük ölçüde bilişsel makro beceriler düzeyinde desteklediği sonucuna varılmaktadır (Akdemir, 2019; Canlı ve Bozkurt, 2019).

İncelenen 6 kitap içinde bilişsel- makro beceriler altında bulunan genellemeleri sadeleştirmekten ve kolaylaştırmaktan kaçınma, bilgi kaynaklarının güvenilirliğini değerlendirme, eleştirel okuma ve eleştirel dinleme basamakları ile ilgili herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Ancak buradan kitapların eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerisine olumlu katkı sağlamadığı sonucuna ulaşılamaz. Eleştirel okuma; okunan metin üzerinden çıkarım yapma, muhakeme etme yeteneği ile ilişkilidir (Aktaş, 2015-2016). Bu noktada eleştirel okuma okuyucunun metni nasıl okuduğu ve üzerinde ne derece düşündüğü ile ilişkilendirilebilir. Eleştirel okuma ile ilgili alan yazın incelendiğinde eleştirel okumaya metin içinde katkı sağlayabilecek bazı ipuçları olduğu görülmektedir. Örneğin metnin içine öykülerden sonra “Kahramanın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?”, “Konu hakkında bir örnek veriniz.”, “Neden?”, “Niçin?” gibi soru cümleleri veya ifadeleri yerleştirilerek eleştirel okumaya somut olarak yer verilmesi söz konusu olabilir. Araştırmada incelenen kitaplarda yazar bu ipuçlarına daha fazla yer vererek metinleri okuyucuya sorgulatarak eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine eleştirel okuma yönünden daha fazla katkı sağlayabilir (Batur, Gülveren ve Balcı, 2013).

İncelenen kitaplar arasında en az bilişsel- mikro beceriler ile ilgili bulgular saptanmıştır. Buna rağmen bilişsel- mikro beceriler ana başlığı altında bulunan 9 basamağın tamamı ile ilgili unsurlar metinler içinde yer almaktadır. Mikro beceriler temel düşünme becerileri boyutunda “anlamlandırma” ile ilgili becerileri kapsadığı için kitaplarda tüm basamaklara yer verildiği söylenebilir (İşlekeller, 2008). Alan yazında farklı çalışmalarda benzer bulgulara ulaşılmıştır (İşlekeller, 2008; Kanmaz, 2019). Yazar, temel düşünme becerilerinin tamamını kitaplarda kullanmış fakat amacı çocukların daha üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek olduğu için kitaplarda makro beceriler ve duyuşsal stratejilere daha fazla yer vermiştir. Yazar bir söyleşisinde kitaplarda yer alan öykülerin “söz konusu felsefi düşünceyi derinleştirmeyi ve duyumsatmayı” sağladığını dile getirmiş ve eleştirel akılı çocuklara aktarmayı hedeflediğini belirtmiştir (Labbe, 2012).

Duyuşsal stratejiler ana başlığı altında bulunan 9 basamaktan 8’ine incelenen kitaplarda yer verildiği belirlenmiştir. Duyuşsal stratejiler, bağımsız düşünme ile ilgili becerileri kapsamaktadır (Şahinel, 2007). Bu stratejiler içlerinde inanç, tutum, algı, duygular gibi değerleri barındırmaktadır (Orkun ve Bayırlı, 2019). En fazla duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan temel duygularını keşfetme ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Kişilik özelliği göz önüne alındığında birine duygusal demek o kişinin mantığıyla hareket edemediği olarak algılanabilir; ya da tam tersi mantıklı insanlara duygusuz gözle bakılabilir. Fakat duygu ve düşünce arasında sanılanın aksine ayrım yoktur. İnsanlar yaşantılarında kararlar alırken yalnızca mantıkları ile değil duygularını da göz önünde bulundurarak hareket ederler (Çeçen, 2002). Alan yazın incelendiğinde bilişsel kurama göre de duyguların düşünceleri, düşüncelerin de duyguları belirlediği yönündedir (Sütcü, Aydın ve Sorias,

2010). Brigitte Labbe kitapların temalarını dünya sorunlarından ve gündelik hayatta karşılaşılan temel konulardan oluşturarak çocuğa duygu ve düşüncenin iki farklı şey olmadığını, düşünceler değiştiğinde duyguların da değişebileceğini göstermektedir. Çocuk bu üst düzey beceriyi kazandığında sadece duygusu ile veya sadece mantığı ile hareket ettiği yanılgısından kurtulmuş olacaktır.

İncelenen kitaplarda duyuşsal stratejiler içinde yer alan entelektüel alçakgönüllülük geliştirme ve yargıyı askıya almak becerisi ile ilgili bulgulara yer verildiği belirlenmiştir. Bu sonuç Kanmaz'ın (2019) araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Yargıyı askıya almak yani "Epokhe", Husserl felsefesinde "her türlü yargıdan kaçınmak" demektir (Gülenç, 2014). Felsefede her tür yargıdan kaçınmanın yani epokhe'nin sonucunda geriye kalan tek şey "Saf Ben"dir (Çağlıyan, 2018). Eleştirel düşünme becerileri içerisinde de üst düzeyde bulunan entelektüel alçakgönüllülük ve yargıyı askıya alma becerisi kişinin bildiğinden fazlası hakkında yargıda bulunmamasıdır. Kişinin kendini bilmesi, yani; "Saf Ben" ile kalarak en üst düzey düşünme becerilerini tamamlamış, kendini gerçekleştirmiş olması hâlidir.

Kitaplar arasında en çok basıma ulaşan üç kitap ile en az basıma sahip üç kitap karşılaştırıldığında, kitaplarda yer alan eleştirel düşünme becerileri arasında niteliksel ve niceliksel farkların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hatta üst düzey düşünme becerilerinden bazılarında en çok basıma ulaşmış kitaplarda yer verilmezken en az basıma sahip olan kitaplarda bu beceriler ile ilgili bulgulara yer verildiği saptanmıştır. Anlaşmak ve Anlaşmamak kitabındaki; "Tarafsızuslular, Birlikuslular'ın neden böyle korkunç bir başkan seçtiklerine bir türlü anlam veremiyor. Zemenon kurnaz sözleriyle bütün zezeğeni korkuttu...Korku, Birlikuslular'ın tir tir titreyip düşünmeyi bırakmalarına yetti (Labbe, 2017)." ifadesi incelendiğinde, içinde düşüncedeki tutarsızlık ve çelişkileri kabul etme zihinsel eylemini barındırdığı için entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirmek becerisi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca kitapların basım sayıları ile içeriklerindeki eleştirel düşünme becerileri dağılımlarının ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kitaplar arasındaki basım sayıları farklılıkları, seri içindeki kitapların Türkiye'de farklı yıllarda basılmış olmasından ve Türkçe çevirilerinin farklı zamanlarda yapılmış olmasından veya kitaplarda ele alınan konuların satışları ve basım sayılarını etkilemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Kitapların satışlarında ülke gündemlerinin de etkili olduğu düşünülebilir. Örneğin; çocuk hakları konusu Türkiye'de son yıllarda üzerinde durulan bir olgudur, bu bağlamda Adalet ve Haksızlık kitabının en fazla basıma ulaşan kitap olması kaçınılmazdır.

Bu çalışmada Çıtır Çıtır Felsefe serisi içinde incelenen 6 adet kitaptaki metinler, eleştirel düşünme becerilerinin tamamını içermese de yapılan benzer araştırmalara göre kitaplardaki metinlerin yüksek düzeyde eleştirel düşünme becerilerini içermekte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Buradan yola çıkarak incelenen kitapların eleştirel düşünme becerilerini geliştirme hedefini gerçekleştirdiği sonucuna varılmaktadır. Nite-

kim Çıtır Çıtır Felsefe serisinin 2014 yılı satış rakamı 700 bini aşmıştır (Beykan, 2014). Serinin Türkiye’de yaygın olarak kullanılmasının nedenlerinin başında; seride sık sık eleştirel düşünme becerilerinden yararlanılması ve serinin amaçlarının başında çocuklara felsefe yaptırarak eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek gelmektedir. Serinin her bir kitabında ezbere bilgilerden uzak, düşünme odaklı, eleştirel düşünmeyi geliştiren, okuyucuyu düşünmeye sevk ettiği için zihinsel olarak aktif tutan unsurların olduğu söylenebilir (Doğan, 2016). Kitap serisinin Türkiye’de yaygın olarak özel atölyelerde, değerler eğitimlerinde ve bireysel okumalarda kullanılmasına karşın okulların P4C eğitim programları çerçevesinde kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Çoğu özel okul eğitim programlarında P4C’ye yer verirken serinin yazarı Brigitte Labbe ile P4C atölyesi gerçekleştirmesi bu düşünceyi destekler niteliktedir (Hürriyet Gazetesi, 2020). Sonuç olarak Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinin P4C atölyelerinde ve okulların P4C eğitim programları içinde sıklıkla kullanılmasının nedeninin seri içindeki kitaplarda yaygın olarak eleştirel düşünme becerilerinden yararlanılarak çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesine katkı sağlaması olduğu söylenebilir.

Sonuç

Araştırmanın sonucunda, Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisi içerisinden seçilerek analizi yapılan kitaplarda sık sık eleştirel düşünme becerilerine yer verildiği görülmektedir. Buradan yola çıkılarak bu kitapların Sokratik tartışma, diyalektik düşünme, eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme, duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme, bakış açısı geliştirme, sorunları sonuçları veya inançları netleştirme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiği söylenebilir. Öte yandan kitapların daha az vurgu yaptığı beceriler ise; adil olma, konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırt etmek ve entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirme olarak bulunmuştur. Bu kapsamda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Öneriler

- Ülkemizde P4C ile ilgili yazılacak kitaplarda eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilebilir.
- Metinlerin kendi içlerinde barındırdıkları sorulardan ziyade kitaplarda bir hikaye bittiğinde diğerine geçilirken Sokratik sorgulama yapabilmek için hikaye ile ilgili sorular yer alabilir.
- P4C kitaplarının yanında uygulama yapmaya yardımcı olacak içerikte materyaller tasarlanabilir.
- P4C sonuçları ile ilgili deneysel ve nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- AKARSU, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İnkılap Kitapevi.
- AKDEMİR, S. (2019). İlkokul dördüncü sınıfta felsefe temelli çocuk kitapları yoluyla değerler eğitimine ilişkin bir eylem araştırması [Doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- AKINOĞLU, O. (2001). Eleştirel düşünme becerilerini temel alan fen bilgisi öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AKINOĞLU, O. (2003). Bir eğitim değeri olarak eleştirel düşünme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7-26.
- AKTAŞ, B. Ç. (2015-2016). *Türkiye’de eleştirel okuma kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi*. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 217-232.
- ARSLAN, A. G. ve Tertemiz, N. (2004). İlköğretimde bilimsel süreç becerilerinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 479-492.
- ASLAN, Y. (2020). Çocuk edebiyatında “çocuk felsefesine” Jackson konsepti açısından bir yaklaşım [Yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- BACANLI, H. (2005). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Nobel.
- BATUR, Z., Gülveren H. ve Balcı S. (2013). Müzakereli okumanın üst düzey zihinsel becerileri kullanmadaki etkisinin belirlenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1),1033-1042.
- BAYRAK, Ç. (2014). CORT 1 Düşünme programının “yaşamımızdaki elektrik” ünitesinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına, bilimsel yaratıcılıklarına ve eleştirel düşünme eğilimlerine etkisi [Yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- BAYÜLGEN, N. (2021). Uluslar arası Bakalorya programı Türkçe A1 dersi alan öğrenciler ile genel program Türk edebiyatı dersi alan öğrenciler arasındaki bilişsel ve duyuşsal becerilerin karşılaştırılması [Doktora tezi]. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- BEYKAN, M. (2014, Mart 3). Müren Beykan: “Çıtır Çıtır Felsefe dizisini çocuklarıyla birlikte okuyanlar çok!”. (M. İge, Röportaj Yapan) Aralık 2020 tarihinde <https://www.edebiyathaber.net/muren-beykan-citir-citir-felsefe-dizisini-cocuklariyla-birlikte-okuyanlar-cok-ki-bizler-de-bunu-oneriyoruz/> adresinden alındı.
- CANLI, S. ve Bozkurt, Ü. (2019, Nisan 25-26). *Çocuklar için felsefe dizilerinde metin yapısı görünümüleri*. Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (2010). *Felsefeye giriş*. Nobel Yayınları.
- ÇAĞLIYAN, Ç. E. (2018). Ortak bir anlam zemini kurmaya yönelik bir çaba olarak Edmund Husserl’in fenomenolojik yöntemi. *Kayı*, 279-298.
- ÇARKIT, C. (2019). *2016 düşünme eğitimi dersi öğretim programında eleştirel düşünmenin yeri*, 6. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, Asos Yayınları, 214-223, Şanlıurfa.

- ÇEÇEN, A. (2002). Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(9).
- ÇELEBİ, Ç. D. (2017). Çocuk felsefesi ve Küçük Prens'in çocuk felsefesi açısından incelenmesi. *Çocuk Felsefesi*, 1-18.
- ÇOTUKSÖKEN, B. ve Tepe, H. (2013). *Çocuklar için felsefe eğitimi*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- DEMİREL, Ö. (2012). *Öğretim ilke ve yöntemleri: öğretmen sanatı*. Pegem A Yayıncılık.
- DEMİRTAŞ, V. Y., Karadağ, F. ve Gülenç, K. (2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların felsefi sorgulama süreçlerinde oluşturdukları soruların düzeyi ve verdikleri cevapların niteliği: Çocuklarla felsefe eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences* 10(2), 277-294.
- DİREK, N. (2008). *Küçük prens üzerine düşünmek*. Pan Yayıncılık.
- DOĞAN, S. S. (2016, Aralık 4). *Çıtır Çıtır Felsefe*. Aralık 2020 tarihinde <https://www.kocaelibaris-gazetesi.com/citir-citir-felsefe-makale,60284.html> adresinden alındı.
- DÖŞ, İ. ve Atalmış, E. H. (2016). OECD verilerine göre PISA sınav sonuçlarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2), 432-450. HYPERLINK "<https://doi.org/10.17240/aibuefd.2016.16.2-5000194936>" <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2016.16.2-5000194936>.
- DURAN, V. (2019). Öğretmen adaylarının akıl yürütme stilleri, bilişsel çarpıtmaları ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi (Ondokuz mayıs üniversitesi eğitim fakültesi örneği) [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- EĞMİR, E. ve Ocağ, G. (2016). Eleştirel düşünme becerisini ölçmeye yönelik bir başarı testi geliştirme. *International Periodical for the Languages*, 11(19), 337-360. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9961>.
- GÖÇMEN, D. (2016, Kasım 14). *Türkiye'de düşünme ve felsefe*. Temmuz 19, 2019 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/295804/turkiyede-dusunme-ve-felsefe> adresinden alındı
- GÜLENÇ, K. (2014). Edmund Husserl'de 'Başkasının Beni' sorunu ve intersubjektivite kavramı. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 19-39.
- GÜR, Ç. (2011). *Çocuklar için felsefe*. 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Zeki Kaya ve Uğur Demiray, Siyasal Kitabevi, 312-1318, Antalya.
- GUNİSİGİKİTAPLİĞİ (tarih yok). <https://gunisigikitalpigi.com/kitaplar/citir-citir-felsefe-dizisi/> adresinden alındı.
- HAMARAT, E. (2019). *21. yüzyıl becerileri odağında Türkiye'nin eğitim politikaları*. Eylül 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/332267844_21_Yuzyil_Becerileri_Odaginda_Turkiye%27nin_Egitim_Politikalari adresinden alındı.
- HÜNER, S. B. (2018). Sokratik sorgulama temelli etkinliklerin hayat bilgisi dersinde başarı ve kalıcılığa etkisinin incelenmesi: Bir eylem araştırması [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Çıtır Çıtır Felsefe Kitap Serisinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi

- HÜRRİYET GAZETESİ (2020, Nisan 4). *Uzaktan Çıtır Çıtır Felsefe*. Aralık 2020 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/uzaktan-felsefe-egitimi-41486451> adresinden alındı.
- İŞLEKELLER, A. (2008). Eleştirel düşünme becerilerini temel alan Türkçe öğretiminin üstün ve normal zihin düzeyindeki öğrencilerin erişti, eleştirel düşünme düzeylerine ve tutumlarına etkisi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KANMAZ, F. E. (2019). Eleştirel düşünme becerisi edindirme bağlamında çocuk ve gençlik kitaplarının incelenmesi [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KARAKAŞ, M. M. (2015). Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin fen bilimlerine yönelik 21. yüzyıl beceri düzeylerinin ölçülmesi [Yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- KARASU, F. Z. (2018). İlkokul çocuklarıyla felsefe yapmak üzerine nitel bir çalışma: Dördüncü sınıf örneği [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KÖKTEN, H. (2018). Eğitimde felsefi sorgulama: Sokratik yöntem ve diyalektik düşünme ilişkisi. *27th International Conference on Educational Sciences*, Pegem Akademi, 1676-1679, Ankara.
- LABBE, B. (2012, Mayıs 22). "Çıtır Çıtır Felsefe"nin yazarı Brigitte Labbe ile bir söyleşi. (M. Er-kurt, Çevirmen) edebiyathaber.net.
- LABBE, B. (2017). *Anlaşmak ve anlaşılmamak*. 2. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LABBE, B. (2017). *Hatırlamak ve unutmak*. 3. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LABBE, B. (2017). *İyi ve kötü*. 35. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LABBE, B. (2018). *Adalet ve haksızlık*. 39. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LABBE, B. (2018). *Doğa ve kirlilik*. 31. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LABBE, B. (2019). *Şans ve şanssızlık*. 1. Baskı. Güneşliği Kitaplığı.
- LİNCOLN, Y., S. ve Guba, E., G. (2013). *The constructivist credo*, Left Coast Press.
- LİPMAN, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University Press.
- MEB. (2018). mufredat.meb.gov.tr. Aralık 11, 2019 tarihinde mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122175632591-Felsefe%20döp%20pdf.pdf adresinden alındı.
- MERRİAM, S., B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- MURAT, A. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının 21.yüzyıl becerileri yeterlik algıları ile STEM'e yönelik tutumlarının incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- ORKUN, M. A. ve Bayırlı, A. (2019). *Öğrenme stratejileri ve öğretimi*. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 64-74.
- PAUL, R.ve Elder, L. (2016). *Kritik düşünce*. Nobel Yayıncılık.

- PAUL, R., Binker, A., Martin, D. ve Adamson, K. (1989). *Critical thinking handbook: high school*. Center for Critical Thinking and Moral Critique.
- PLATON, (2007). *Devlet*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- SAĞLAM, M. H. (2020). *Çocuk şiirlerinde soru, sorgulama ve felsefi düşünme: Mustafa Ruhi Şirin örnekleme*. *Humanitas*, 9(17), 321-340.
- SÖNMEZ, B. (2016). Düşünme eğitimi dersinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- SÖNMEZ, H. (2020). 2019 Türkçe dersi öğretim programında duyuşsal alana uygun kazanım hazırlama. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 216-236.
- SÜTCÜ, S. T., Aydın, A. ve Sorias, O. (2010). Ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmak için bilişsel davranışçı bir grup terapisi programının etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(66), 57-67.
- ŞAHİNEL, S. (2007). *Eleştirel düşünme*. Pegem A Yayınları.
- TAŞ, U. E., Arıcı, Ö., Ozarkan, H. B. ve Özgürlük, B. (2016). PISA 2015 Ulusal Raporu. MEB, Ankara.
- TAŞDELEN, V. (2014). Felsefenin gülümseyen yüzü. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 7(756), 562-568.
- TDK. (t. y.). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 3 Haziran 2020 tarihinde alındı.
- VEYSAL, Ç. (2009). Uluğ Nutku'nun felsefesi. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 77-106.
- YARALI, K. T. (2020). *Çocuklarla felsefe çalışmalarında çocuk edebiyatının kullanılması: Leo Lionni'nin kitapları*. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(2), 67-83.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- YİĞİT, P. (2017, Nisan 24). Kasım 2, 2019 tarihinde <http://www.yeniduzen.com/felsefe-egitimi-dusunebilmenin-ogretilmesi-89049h.htm> adresinden alındı.

Ekler

Ek 1. Eleştirel Düşünme Stratejileri

Duyuşsal Stratejiler	Açıklamalar
Bağımsız düşünme	Eleştirel düşünürler rasyonel olarak kabul edemeyecekleri inançları ortadan kaldırmak için eleştirel becerileri ve iç görüşü kullanırlar. Yeni inançlar ortaya koyarken başkalarının inançlarını pasif bir şekilde kabul etmezler.
Benmerkezci veya çevresini önemseyen öngörüler geliştirme	Doğuştan gelen benmerkezcilik: İnançlarımın çoğunun temelini sorguladığım hâlde yine de inandığım şeyin doğru olduğunu varsayıyorum. Doğuştan gelen sosyo merkezlik (sociocentrism): Ait olduğum toplumun temel inançlarının doğru olup olmadığını sorgulamadığım hâlde doğru olduklarını varsayıyorum.
Adil olma	Farklı görüşlere saygı gösterme. Karşıt görüşlerin güçlü ve zayıf yönlerini düşünebilme.
Duyguların altında yatan temel düşünceleri ve düşüncelerin altında yatan duyguları keşfetme	Duygu ve düşünce iki farklı şey olarak düşünülmesine rağmen insan duyguları belli bir düzeyde düşünceyi, düşünceler ise belli bir düzeyde duyguyu temel alır. Duygular bir duruma karşı verilen tepkilerdir ve o durum farklı anlayıp yorumlandığında duygular da farklılaşabilir.
Entelektüel alçakgönüllülüğü geliştirmek ve yargıyı askıya almak	Eleştirel düşünürler bilgilerinin sınırlarının farkındalardır. Entelektüel alçakgönüllülük; bildiğinden fazlasını iddia etmemektir.
Entelektüel cesaret geliştirme	Önemsinmeyen görüş, inanç veya bakış açıları ile yüzleşerek duyguları doğru bir şekilde ortaya koyma ihtiyacının bilincinde olmak.
Entelektüel iyi niyet veya bütünlük geliştirmek	Zihinsel standartlarla uyumlu olma ve düşüncedeki tutarsızlık ve çelişkileri kabul etme. Eleştirel düşünürler analiz edilmiş tecrübelerin ortaya koyduğu bulgulara güçlü bir şekilde inanırlar.
Entelektüel kararlılık geliştirmek	Eleştirel düşünürler zorluklara rağmen gerçekleri izlemeye devam ederler. Zaman ve emek harcarlar.
Akıl yürütme konusunda güven geliştirmek	Eleştirel düşünürler, akılcı standartlar ile uyumlu düşünebilmenin önemini bilirler. Engellere rağmen kendileri için düşünme, görüş oluşturma, sonuçlara ulaşma ve mantıklı düşünme yeteneğini geliştirebilirler.

Bilişsel- MİKRO Beceriler	Açıklamalar
Fikirleri pratikle karşılaştırma	Pratik ile fikirler arasındaki ayrımın farkında olma. Her fikrin pratikte doğru olmayacağını kabul etme.
Düşünme hakkında düşünme; eleştirel kelimeleri kullanma	Terimler: Sayıltı, vardama, sonuca varma, ölçütler, bakış açısı, görüş, anlamlandırma, kanıtlama, algılama, yanlışlık, çelişki, kanıt, yorumlama, ayırt etme...Düşünmeyi daha iyi ve doğru hâle getirmek için düşünme hakkında düşünmektir.
Önemli farklılıkları ve benzerlikleri belirtme	Gözlem ve mantıksal ilerlemeler ile anlamlı farklılıkları ve benzerlikleri belirtebilme.
Varsayımları inceleme ve değerlendirme	Eleştirel düşünürler, alternatif varsayımları göz önünde bulundururlar. Yanlış varsayımları da araştırıp reddederler. Diğerlerinin varsayımlarını kolayca kabul etmezler.
Konuyla ilgisiz ve ilgili olan gerçekleri ayırt etmek	Eleştirel düşünürler dikkatlerini konuyla ilgili gerçekler üzerinde toplarlar. Sonuç çıkarma evresinde konuyla ilişkisiz gerçekleri sonuca yansıtmazlar.
Mantıklı çıkarımlar, tahminler veya yorumlar yapma	Eleştirel düşünürler gözlemlerini sonuçlarından ayırırlar. Düşüncelerinin ilerisini araştırırlar.
Delillerin ve iddia edilen gerçeklerin değerlendirilmesi	Sonuca ulaşmada elde edilen kanıtlardan yararlanılır. Kanıtlar ve iddia edilen gerçekler irdelenerek değerlendirilmeli ve ona göre kabul görmelidir.
Çelişkileri tanımak	Kendi düşüncelerindeki çelişkileri gidermeye çalışırlar. Başkalarının görüşlerindeki çelişkilere kuşku duyarlar.
Etkileri ve sonuçları keşfetmek	Bir şeyi kabul etmek için onun etkilerini de kabul etmek gerekir. Eleştirel düşünürler, bir şeyin etkileri ve anlamlarını tanıyabilirler.
Bilişsel- MAKRO Beceriler	Açıklamalar
Genellemeleri sadeleştirmekten ve kolaylaştırmaktan kaçınma	Eleştirel düşünürler yanlış tanımlamalardan kaçınarak çözümleri bulmaya çalışır. Yararlı kolaylaştırıcılar ve yanlış kolaylaştırıcılar arasındaki ayrım eleştirel düşünme için önemlidir.
Öğrenilenleri transfer etme	Eleştirel düşünürlerin görüşleri, onları kullanma yeteneklerini ve transfer etme yeteneklerini geliştirir.

Çıtır Çıtır Felsefe Kitap Serisinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi

Sorunları, sonuçları veya inançları netleştirme	Eleştirel düşünürler gerçekleri yorumlardan, görüşlerden, yargılardan veya kuramlardan kolayca ayırabilirler.
Sözcük veya söz öbeklerinin açık hâle getirilmesi ve analiz etme	Eleştirel düşünürler tanımla ilişkili örnekler verebilirler.
Değerlendirme için ölçüt geliştirme: değerleri ve standartları netleştirme	Eleştirel düşünürler bir şeyi değerlendirirken farklı görüşleri göz önünde bulundururlar.
Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini değerlendirme	Sonuçlar düzenlenirken alternatif bilgi kaynaklarını karşılaştırırlar.
Derinlemesine sorgulama	Sorunu derinlemesine irdelerler.
Argüman, yorum, inanç ve kuramları analiz etme ve değerlendirme	Eleştirel düşünürler bir görüşe körü körtüne bağlanmazlar, o görüşü anlayıp güçlü ve zayıf yönlerini analitik araçlar ile belirlerler.
Çözüm üretme ve değerlendirme	Problem çözerken en iyi çözümü bulabilmek için her tür kaynağı kullanırlar. Problemin nedenlerinin derinliğini incelerler.
Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	Eleştirel düşünürler eylemleri değerlendirirken akılcı varsayımlara dayandırır.
Eleştirel okuma	Dikkatli ve sağlam bir şüphecilikle okuma yaparlar.
Eleştirel dinleme	Eleştirel düşünürler dinlemenin pasif değil etkin bir şekilde eleştirel düşünerek yapıldığını bilirler.
Disiplinler arası ilişki kurma	Alanlar ile ilgili sorunları düşünürken farklı alanlardaki kavramları ilişkilendirirler, bilgileri analiz için bir araya getirirler.
Sokratik tartışma / soru sorma	Karşıdakilerin düşüncelerini öğrenmek için farklı soru tekniklerinden yararlanırlar.
Farklı görüşleri karşılaştırma	Kavram ve sorunları diğer kavram ve sorunlarla ilişkilendirirler. Diyalog yaklaşımı ile eleştirel düşünme becerileri bütünleştirilir ve bu sayede etkili sonuçlar elde edilir.
Diyalektik düşünme	Karşıt görüşlerin güçlü ve zayıf yönlerini sınamak için kullanılır.

Kaynak: (Paul vd. 1989)

Ek 2. Örnek Analiz

KİTAP	TEMA	KATEGORİ	KOD	ALINTI
Adalet ve Haksızlık	Eleştirel Düşünme-Makro Beceriler	Sokratik tartışma / Soru sorma	-Merak uyandırmak ve konu hakkında düşünmek için soru	- "Günde kaç kere, 'Bu haksızlık!' diyoruz acaba?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Kavramları karşılaştırma	- "Adil", "aynı" mı demektir?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Çözüm arayışı için detaya girme	- "O zaman nasıl yapmalı?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Eylemi sorgulayan soru sorma	- "Türkiye'de yasa, 'Otoyolda saatte 120 kilometreden hızlı gitmek yasaktır,' der. Bugün trafik polisleri tatilde. Kimse otoyolları kontrol etmiyor. Ne olacak?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Eylemi sorgulayan soru sorma	- "Haksızlık öfke yaratır, buna hiç kuşku yok. Ancak öfkeyle ne yapacağımız bize kalır. Her şeyi kırmak mı? Yıklamak mı? Ya da bu öfkeyi adaleti kurmak için kullanmak mı?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Kavramın analizine yönelik soru	- "Adil olana kim karar verir?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	-Ayrıntıya girmek için sorgulama	- "Peki ya cezalar? Onlar ne işe yarar?"
		Sokratik tartışma / Soru sorma	- Ayrıntıya girmek için sorgulama	- "İşte , çok pratik bir adalet: Herkese aynı şey. Ama gerçekte, hiçbir şey böyle yürütüyor! Beşinci sınıfın öğretmeni, Fransız futbol takımının kalecinin kazandığı kadar para kazanır mı?"
		Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Eylemi sorgulama	- "Kendi doğum günümde pastadan herkes kadar yemem adil mi?"
		Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Eylemin değerlendirilmesi	- "Anne babamız perşembe akşamı televizyon izlediğimiz için bizi cezalandırıyor, ama Perşembe akşamı televizyon izlemenin yasak olduğunu önceden söylememişlerse, o zaman bu ceza tamamen haksızdır."

Çıtır Çıtır Felsefe Kitap Serisinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi

		Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Kabul edilen ve yapılan ara-sındaki çelişki	-"Birçok ülke, aynı fikirde olduğunu söylemiş ve insan hakları evrensel bildirgesini imzalamıştır. Ama, bütün bu hakların tamamını uygulayabilmiş çok fazla ülke yoktur."
		Eylem veya politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Akılcı varsayımlarda bulunmak	-"Bu, aynı zamanda herkesin bildirgeyi savunabileceği, bildirgedeki insan haklarına saygı duymayan ülkeleri kınayabileceği, onları saygısızlığı tekrarlamamaya ikna edebileceği ve hatta belki de, onları cezalandırabileceği anlamına gelir."
		Eylem politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Eylemi değerlendirirken akılcı varsayımlara dayandırma	-"Beşinci sınıfın öğretmeni Fransız futbol takımının kalecisinin kazandığı kadar para kazanır mı? Hayır. Kaleci öğretmenin yüz katı kazanır. Oysa öğretmenin önemli bir mesleği var; çocuklara, bir ömür boyunca işlerine yarayacak şeyler öğretiyor. Fransız futbol takımının kalecisiyse yalnızca gelen topları tutuyor! Bütün çocuklar yazın deniz kıyısına tatile gider mi? Hayır. Bir sürü çocuk hayatında hiç deniz görmemiştir, bazılarıysa her yıl denize gider..."
		Eylem politikaları analiz etme veya değerlendirme	-Eylemi değerlendirirken akılcı varsayımlara dayandırma	-"Evet doğru, bu ülkenin yasa eşitliği sağlamaya çalışıyor. Ama kim yılbaşı gecesini Eşitistan'da geçirmek ister ki? Bu yasa insanların zevklerini, isteklerini, kişiliklerini göz önüne almıyor. Bu ülkede, herkesin aynı şekilde giyinmek, aynı eve sahip olmak, aynı yere tatile gitmek zorunda olduğunu da söyleyebilirdik. Bu gerçekten de tam bir eşitlik olurdu. Ancak görüyoruz ki, bu çok da harika değil."